

Biró A. Zoltán

Stratégiai javaslatok a székelyföldi főiskolai szintű képzési szerkezet kialakításához

Az alábbi tanulmány a székelyföldi főiskolai szintű képzési hálózat stratégiai tervezéséhez és működtetéséhez kapcsolódó megállapításokat tartalmaz¹. Ezt a kérdéskört (1) a romániai magyar társadalom kontextusához viszonyítva tárgyalja, s ugyanakkor (2) figyelembe veszi a romániai magyar főiskolai hálózat kiépülésének fontosabb szempontjait is. Felsorakoztatja (3) a székelyföldi képzési szerkezet mellett és a szerkezet ellen felhozható érveket. (4) Kivitelezési javaslatot tesz egy intézmény modelljellegű létrehozására, működtetésére vonatkozóan.

(Megjegyzés: Az alábbi elemzés a társadalomelemző szakember optikájából íródott, és nem tartalmazza a szerkezet kiépítéséhez kapcsolódó politikai, illetve az egyes szakmai vagy regionális érdekcsoportokat jellemző megfontolásokat.)

Bevezetőként mindenképpen fel kell hívnom e szöveg olvasójának figyelmét egy olyan tényre, amelyet nagyon kevesen kezelnek evidenciaként, nagyon sokan pedig teljesen eltekintenek tőle: A „romániai magyar társadalom” erőteljes, saját szerkezettel rendelkező, hatékonyan működő entitásként létezik. Nincsenek fizikai vagy adminisztratív határai, formális intézményi szerkezete sem teljes, ennek ellenére egyfajta „állam az államban” paradigma szerint működik. Olyan erőterként, amely képes Belső folyamatok kitermelésére és fenntartására, s amely a kívülről behozott vagy

¹ Készült az RMDSZ Ügyvezető Elnöksége Oktatási Főosztályának felkérésére.

rátelepített dolgoknak sajátos értelmet képes adni. Nem szétesett társadalom, ezért bármit telepítünk bele, bármit hozunk bele, nem légyeres térbe telepítünk, hanem egy öntörvényű, működő szerkezetbe.

A romániai magyar társadalomnak, mint működő, önálló entitásnak két nagyon világosan elhatárolódó komponense van: a tág értelemben felfogható „elit” és a szélesebb értelemben vehető „társadalom”.

Az itt következő fejtegetések ennek a társadalmi entitásnak a létezését, működését számontartva fogalmazódtak meg.

1. A főiskolai képzési szerkezetről

A romániai magyar intézmények működésének vizsgálata alapján a főiskolai képzési rendszert legkevesebb hármass erőtérben lehet egyáltalán elgondolni. Az alábbiakban e három terület rövid jellemzését adom meg. A rövid jellemzés e három terület karakterisztikus vonásait kívánja körvonalazni, és nem terjed ki a részletes elemzésre.

E három területből kettőn folyik ma felsőfokú képzés, a harmadik területet potenciális mezőként veszem számításba. A mai helyzetet alapul véve valószínűnek tűnik, hogy mindhárom területen lesznek főiskolai intézmények vagy képzési programok. Fontosnak tartom kiemelni azt, hogy az egyes területek teljesítménye – az eltérő jellegű karakterisztikus jegyek miatt – eltérő. Magyarán: mindhárom terület tulajdonképpen más-más képzési feladatokat tudna több-kevesebb hatékonysággal megoldani.

a.

Amennyiben egy romániai magyar oktatási szerkezet a román adminisztratív szerkezet része (pl. minisztériumi alárendeltség), ebben az esetben a magyar intézmény minden egyes esetben arra törekszik, hogy a formai kötöttségeket erőteljes tartalmi függetlenedéssel kompenzálja. Igyekszik minél több ponton saját, nem ellenőrizhető tartalmakat kialakítani, igyekszik minél több ponton önállósodni. Tulajdonképpen arra törekszik, hogy az adott adminisztratív szerkezetet a tartalommal való feltöltés szintjén minél jobban kisajátítsa. Ezt teszi ma minden olyan főiskolai kar, amely minisztériumi szerkezetben működik. A képzési formákat, az ismeretanyagot, a fakultatív foglalkozási kereteket igyekszik úgy megszervezni, hogy az minél jobban távolítsa el a román szerkezettől,

s az adminisztratív függés a lehető legformalizáltabb legyen, a lehető legkevesebb kapcsolatszámot igényelje, a lehető legkevesebb időt vegye igénybe. Ez a gyakorlat 1989 előtt és után egyformán működőképes.

A tartalmi függetlenedést célzó magatartás részben burkolt tevékenység, de ugyanakkor a legfontosabb. A román szerkezeten belüli saját identitás folyamatos teremtése és védelme sok időt és energiát emészt fel. Eredménye csak rövid távon van (jobb hangulat, szabadság érzése, tanszéki döntési kompetencia részleges birtoklása stb.). E gyakorlat hasznossága hosszabb távon kérdéses: az anyagi forrást jelentő adminisztratív szerkezettel minimálisak a kapcsolatok; a kitermelt identitás csak igen nehezen intézményesíthető; befele forduláshoz és öngazoláshoz vezet stb.

Az emberi tényezők miatt csak nehezen kivitelezhető például az a megoldás, hogy a kialakított saját kapcsolatok, a támogatások felhasználásával a kitermelt identitások mellett saját infrastruktúra is kiépüljön (anyag keret, eszközök, információs rendszer stb.).

Az állami keretben működő intézményeknek ez a folyamatos identitástermelő magatartása olyan viselkedési kényszerpálya, amelyről a jövőben sem fognak letérni. Ennek következményei: a nem magyar tanszékekkel való kooperációs felületek minimalizálása; belterjesség, rugalmatlanság, a képzési hatékonyság csökkenése. Tendenciaszerűen ez várja a tanárképzést, és minden olyan szakot, ahol román-magyar párosítás van.

b.

Működhet oktatási forma a magyarországi szerkezet részeként. Az adminisztratív önállóságot ez esetben alapítványi pénz vagy más forrás biztosítja (vö. hétvégi főiskolai képzés székelyföldi városokban, Sulyok István Főiskola, Egyházi képzési szerkezetek stb.). Ilyen esetekben a látszólagos adminisztratív függetlenség igen erős tartalmi igazodással, alárendelődéssel jár. Az oktatási tervek, a kurzusok anyagai, nemritkán maguk az előadók Magyarországról jönnek.

Tartalmi szempontból ez a folyamat tulajdonképpen a magyarországi vidéki kompetencia kihelyezése egy még alacsonyabb rangú vidékre. Nem véletlen, hogy a kihelyezett szerkezet alapmagatartása az igazodási kényszer, a folyamatos adaptáció. A kihelyezett intézmény kísérletet sem tesz arra, hogy a tevékenység tartalmi síkján identitást teremtsen magának. Ezzel szemben minden energiáját arra fordítja, hogy szimbolikus szinten (név, indítási ünnep tömegkommunikációs tálalása) a sajátos arculatot, illetve annak látszatát megteremtse.

E magatartás folyamánya az, hogy ezekben az intézményekben a keret fenntartása aktuálisabb feladat, mint a képzés. Ez akkor is így lesz, ha az ilyen intézmények körüli mai visszásságok rendeződnek, mert ebben a vonatkozásban nem kompetenciahiányról van szó, hanem az ilyen típusú intézmények kényszerpályaszerű magatartásáról. Az eredmény még a legjobb esetben is: a vidéki intézmények még vidékibb intézménye, amely diplomát ad ugyan, de a diploma érvényesítéséhez várhatóan szükséges kompetenciát és intézményi presztízst nem képes biztosítani.

c.

Elvben elképzelhető olyan főiskolai intézmény vagy képzési program is, amely a romániai magyar társadalom sajátja abban az értelemben, hogy mind adminisztratív, mind pedig tartalmi vonatkozásokban független, s ugyanakkor egyéni arculata van. Ilyen intézmények vagy képzési programok létrehozása azonban igen nehéz, mert gyakorlatilag ütközik mindazokkal az érdekekkel, amelyeket a főiskolai képzésben közvetlenül érdekelt elitcsoportok ma érvényesíteni kívánnak. Ezért nem lehet ilyeneket kampányszerűen létrehozni. Néhány helyen azonban mindenképpen célszerű lenne beindítani ilyen sajátjak nevezhető intézményeket. A tanulmány további részében ezzel a kérdéskörrel foglalkozom.

(Összefoglalás:)

A romániai magyar főiskolai szintű képzés számára adott három mező közül mindeniknek megvan a maga hiányossága. A román szerkezetben működő intézmények – alapmagatartásuk okán – nem jelentik a modern, rugalmas képzés kereteit, szükségszerűen „klasszikusak” maradnak. A magyar szerkezethez kapcsolódó intézmények várhatóan nem lesznek képesek minőségi képzésre. A harmadik mező szépséghibája az, hogy ezután kell kialakítani. E fogyatékok ellenére várhatóan csak a munkamegosztás útja járható, amelyben – tekintettel arra, hogy már most túlkínálat van az egyetemi diplomát kínáló intézményekben – a társadalmi fogyasztás fogja meghatározni az egyes mezők súlyát és funkcióját. Ezt a versenyhelyzetet az első két mező elitje már ma jól érzi, ezért a harmadik mező kiépítését, a rugalmas, pragmatikus, erőteljes saját arculattal rendelkező képzési formák elindítását ez a két elit ellenezni fogja.

2. Ellenérvek és érvek

Tekintettel arra, hogy a székelyföldi városokban beindított hétvégi képzési formák nem váltak eredményesekké (ti. nem tudtak szerkezetépítésben eredményt felmutatni; a Soros Alapítvány kivonulása), s jelen pillanatban fölmerült ezek újragondolásának igénye, elvben megvan a lehetősége annak, hogy ezen városok egyikében-másikában a harmadik mezőhöz sorolható, sajátjának nevezhető intézmény vagy képzési forma szerveződjön meg. Szeretném hangsúlyozni, hogy modell-jellegű javaslatom nem kötődik ehhez a régióhoz. Mivel megbízásom arra szól, hogy erre a régióra nézve vázoljam fel a számbajöhető intézményi modellt, a továbbiakban csak ezzel a kérdéskörrel foglalkozom. Első lépésként a székelyföldi intézménytelepítés mellett, illetve ellen felhozható érveket veszem számba.

Először az ellenérveket veszem számba, amelyeket nem kizáró okoknak, hanem feltétlenül számításba veendő tényeknek tartok. Az intézmény-modell felvázolásánál külön kitérek majd arra, hogy az intézményépítésben milyen módon lehet kezelni ezeket az akadályozó tényezőket.

a. Megfontolandó ellenérvek

1. A romániai magyar elit folyamatosan szakemberhiányról beszél. Ezzel szemben a társadalmi gyakorlat egészen mást mutat 1989 óta folyamatosan kimutatható minden szinten az intézmények szakemberekkel való feltöltésének egy sajátos gyakorlata. Ez a következőt jelenti: az intézmények vezetői ismerőseiket, rokonaikat, megbízható alárendeltjeiket helyezik vezető pozíciókba. Ha nincs diplomájuk, akkor segítenek nekik valamilyen viszonylag gyors diplomaszerezésben. Ebben a szelekcióban nem a szaktudás, hanem a biztos kapcsolat számít. Kívülről jövő, idegen ember nem kell. Ebben a gyakorlatban egyértelműen a hatalomnövelés, a hatalombebiztosítás érvényesül. Ugyanakkor az is benne van, hogy az új pozícióba juttatott, diplomához segített ismerős vagy régi munkatárs nem kér (nem is kérhet) lakást, magas jövedelmet, szociális vagy szakmai előnyöket stb., mindazt, amit a jól képzett friss diplomás várhatóan kéme.

Ez a sajátos feltöltési gyakorlat minden helyet elvesz a képzett új emberek elől. (Még a tanügyben is történik ez a típusú feltöltés, előbb

a helyet elfoglalja valaki, utána diplomát szerez hozzá.) A mai székelyföldi oktatási formák alapvetően erre a diplomagyártási modellre épülnek, ezért ezekben az oktatási formákban sem a tartalmi kérdések, sem az intézményépítési problémák nem fontosak.

2. Az intézménytelepítési tervek ellen szól az, hogy a ma tapasztalható nagymértékű továbbtanulási kedv két-három éven belül rohamosan csökkenni fog. A mai nagy hullám tulajdonképpen egy 1989 előtti hullám folyománya. 1989 előtt az volt a jelszó, hogy „bejutni, bárhova”, mert ez a felemelkedés egyetlen útja. Ma még ez a beállítódás dominál ebben a régióban. A főiskolai képzésre beiratkozók nem egy szakma, nem egy majdani munkakör vonzásában választanak intézményt, hanem a „jussak be valahova, majd lesz valahogy” elve alapján. A felsőfokú diplomától állást is remélnék. A jövőben esedékes első nagyobb végzési hullám elhelyezkedési tapasztalatai rövid távon meg fogják változtatni ezt a bejutásra alapozó beállítódást.

3. A társadalom mai működése igen határozottan mutatja azt, hogy itt és most nincs szüksége magasan képzett szakemberekre. Eltekintve az ilyenkor szokásos patetikus érveléstől, mely szerint „Egyszer úgyis szükség lesz rájuk, csak tanuljanak” a mai helyzet szemszögéből ki lehet jelenti, hogy a felsőoktatási szerkezetek létrehozásának erőltetése egyszerűen értelmetlen. Nem általában értelmetlen, hanem a mai működési szerkezet optikájából. Magasan képzett elitre ebben a régióban ma egyszerűen nincs társadalmi megrendelés. A létező intézmények a stabilitás fenntartására játszanak, s csak olyan szakembert fogadnak be, aki vállalja ezt a szerepkört. Ettől eltérő helyzet csak nagyon kevés van, ezért a teljesítményelv szerint dolgozó elit száma is igen kicsi. Az olyan mítoszok mint „hiányszakmák vannak”, „nincs elég értelmiségi” stb csak elterelik a figyelmet erről az igen könnyen kimutatható, sokféle formában jelentkező aktuális telítettségről.

4. Igen megfontolandó ellenérv az, hogy a Székelyföldön a harmadik mezőhöz tartozó szerkezetek számára nincs oktatói kompetencia, egyáltalán nem veszik figyelembe az intézményépítő menedzser kompetenciáját (amely végső soron a legfontosabb lenne), és igen nehéz lesz megteremteni az új intézmény, illetve a kínált diploma szakmai rangját. Ez az utóbbi dolog igen fontos lesz abban az esetben, ha az itt végzett hallgatók e régió kívül kell majd állást keressenek.

5. Tekintettel e vidék elmaradottságára (elzártág minden szempontból, small scale típusú társadalmi berendezkedés stb), általában kijelenthető az, hogy nem célravezető a „helyik helyben való képzése”, hiszen ebben a régióban minden fiatalnak alapvetően az a tapasztalatanyag hiányzik, amelyet csak kilépéssel szerezhetnek meg.

b. Megfontolandó érvek

Az alábbi érvelés nem kívánja azt igazolni, hogy miért kell a Székelyföldön létrehozni a harmadik mezőhöz tartozó főiskolai szerkezetet. Csupán arra törekszem, hogy a „miért lehet” kérdésre adjak használható válaszokat. Még egyszer hangsúlyozom, hogy a Székelyföldön ma létező főiskolai szerkezetek az általam felállított tipológia szerint kivétel nélkül a második mezőhöz tartoznak. Azzal a kérdéssel, hogy reformálni vagy kicserélni lehet-e ezeket a szerkezeteket, a modell felvázolásakor foglalkozom.

1. A székelyföldi kisvárosok számbavétele mellett szól az az érv, hogy az első mezőhöz tartozó szerkezetek (pl. Kolozsváron, Vásárhelyen stb.) egyszerűen nem tűnnek meg maguk mellett rugalmas, pragmatikus, független új szerkezeteket. Ha ilyenek indulnak, akkor azokat valamilyen módon feltétlenül bekebelezik. Ezt diktálja a román szerkezettel szembeni identitásépítő magatartásuk. Sőt az is várható, hogy még azt a posztgraduális képzést is megemészti, a maguk képére formálják (magyarán: beoltják a rájuk jellemző regresszív, az elhatárolódás formáit előnyben részesítő identitástermelő magatartással), amely elvben lehetne önálló, rugalmas, pragmatikus képződmény is. (A tek. Projekt, amely az oktatók tudományos munkájának támogatását célozza, szintén a regresszív típusú intézményépítés példája).

Egy székelyföldi város elvben elég távol van ahhoz, hogy az első mezőt domináló alapmagatartás hatásköréből kikerülhessen. Ez az érv arra kíván utalni, hogy a harmadik mezőhöz tartozó szerkezetek helyének kiválasztására – amennyiben kellenek ilyen szerkezetek – nem nagyon lehet más célszerű javaslatot tenni.

2. A Székelyföldet – a magyarság nagyobb lélekszáma okán – általában úgy jellemzik, hogy olt minden rendben van. Ezzel szemben nagyon határozottan állítható az, hogy a tág értelemben felfogott humán erőforrásai rendkívül gyengék (infrastruktúrája szinte

lényegtelen, képzettségi szintje alacsony, természeti erőforrásai nem jelentősek). Védekezésre, túlélésre berendezkedett kistérségi csoportja, amely semmilyen komolyabb beavatkozásnak nem tud ellenállni (vö: Urbanizációs folyamatok a székelyföldön 1968-1989; A székelyföldi gazdasági elit 1993; A gazdálkodási mentalitás a Székelyföldön – KAM tanulmányok, lásd Antropológiai Műhely 1994. 1. és 2. szám).

Amennyiben olyan főiskolai oktatási szerkezet jön létre, amely kifejezetten presztízzsel rendelkezik, ez az intézmény ennek az alapvetően „gyenge” vidéknek jelentős „súlyt” adna:

- legalább részben megváltoztatná a tanulókkal szembeni magatartást, amely ma egyre határozottabban negatív
- közvetett módon legitimitást adna a helyi technokrata rétegnek (amely a volt adminisztratív elit árnyékában ma szóhoz sem jut)
- mentális síkon fokozná a régió ún. életképességét
- az „itt is lehet” szlogen modellálásával valamelyest csökkentené azt az igen nagyméretű mentális alárendelődést, amely ebben a régióban a gazdasági élettől a non-profit szféráig szinte mindent és mindenkit urál.

3. Az ezt a régiót is érintő, viszonylag gyorsan kiépülő e-mail rendszer képes lehet kiiktatni azt az információs zárttságot, amely ezt a régiót mindig jellemezte.

4. Amennyiben a kiépítendő szerkezet nem kerül a tegnapi és mai adminisztratív/politikai elit közvetlen befolyása alá (mint ahogyan ez lett az ún. távoktatási szerkezetek sorsa), akkor tetszőleges szerkezet alakítható azon egyszerű oknál fogva, hogy nincsenek rossz rutinok (gyakorlatilag semmilyen rutin nincs). Ez tetszőleges mértékű kompetenciaimportot tesz lehetővé az intézményépítés és működtetés terén.

5. A létező főiskolai szerkezetek rendkívül rosszul oldották meg a helyi potenciálok mozgósítását, vagy egyáltalán nem foglalkoztak vele (részben mert klikk-érdekeiket féltették, részben mert eleve csak pénzköltésre, és nem intézményépítésre rendezkedtek be). Igen határozottan állítható, hogy ebben a régióban jelentős tartalékokat lehet mozgósítani jó intézménymenedzselés révén (épület, felszerelés, anyagi támogatás stb).

3. A javasolt modell szerkezete

1. Tekintettel a romániai egyetemalapítási szabályozásokra, a Székelyföld esetében elsősorban olyan képzési szerkezetek kialakítása

indokolt, amelyek magyarországi intézmények „szatellitjei”, de elvben hosszabb távon nem zárják ki az önállósodás lehetőségét.

2. A „szatellitjelleg” két alapvető komponenst tartalmaz: (1) a diplomát és az intézményi presztízst a magyar egyetem adja, ez a gyakorlatban erős jogi és adminisztratív függést feltételez (2) a képzés tartalmát a magyar egyetem adja.

3. Mivel a székelyföldi szerkezet szükségszerűen jogi személy is (egy egyesület vagy alapítvány áll mögötte), a fenntartás költségeit olyan erőforrások biztosítják, amelyek nem részei ennek a központ-szatellit kettős szerkezetnek. Ez azt jelenti, hogy a szatellit-szerkezet - a tartalmi, jogi, adminisztratív függés mellett – saját szerkezetének fejlesztésével foglalkozhat (saját név, imázs, épület, felszerelés, saját tervezésű rész-projektek).

4. A szatellit-szerkezet elvben többféle lehet: hétvégi oktatás, távoktatás, nyári egyetem, kihelyezett tanszék. Az intézményfejlesztés optimalizálása szempontjából célszerűnek az látszik (e régió szemszögéből), ha a szatellit már indulásból létező szerkezet, s a központtal az együttműködési alkukat eseti projektek révén köti meg. Ez más szerkezet, mint amelyek mai vidéki éltek és érdekcsoportok elképzeléseiben szerepelnek. Lényege, hogy a szatellit-szerkezet egyidőben több központtal is köthet ilyen jogi/adminisztratív/tartalmi egyezséget, de az egyezés sosem a szatellit-szerkezet egészére, hanem azon belül egy projektre terjed ki. Ez akkor optimális, ha a szatellit nem csak egy helyen, hanem hálózatszerűen, két-három városban is működik. Természetesen kivitelezhetők régióként különálló szatellit-szerkezetek is, amennyiben lábba tudnak maradni.

5. Ez a modell nem a szatellit-szerkezet globális finanszírozására épül, hanem az egyes projektek finanszírozására. A keret létrehozására nem kell sok pénz, a továbbiakban minden projekt egy bizonyos százaléka intézményfejlesztésre fordítódik.

6. A fő kérdés nem az oktatók személye, hanem a tanulási anyag megfelelő menedzselése (erről bővebben beszélni itt nincs hely)

Mindez a szatellit-szerkezet oldalán egész sor következménnyel jár:

- A szatellit-szerkezetet és a mögötte álló alapítványt/egyesületet működésében kötelező módon szét kell választani (elkülönített költségvetés, független személyzet, külön eszközlétár stb). Ezek ma együtt vannak, és alapítvány tetszés szerint él az oktatási szerkezetből vagy fordítva.

- A szatellit-szerkezet névvel és imázssal rendelkező entitás kell legyen, amely szervezetenként önálló életre képes.

- Ezt a szerkezetet csak nemzetközi mércék szerint lehet megtervezni és működtetni (kapcsolatok, oktatók meghívása, pályázatok, diákcsera stb.)
- A szerkezetnek saját infrastruktúrát kell kialakítania (épület, eszközök, a szó nem hagyományos értelmében vett könyvtár), amely jogilag az alapítvány tulajdona, de használata felett nem az alapítvány, hanem a szervezetiileg önállósított szerkezet rendelkezik.
- A tevékenység tartalmának kell legyen egy általános profilja, de ezen belül nem lehet rögzített tevékenység (nincsenek eleve elrendelt szakok, olyan képzés szervezhető meg, amilyent a kialakított keret lehetővé tesz).
- Mindezt nem lehet létrehozni egy intézményépítő menedzser nélkül, aki ismer ilyen szerkezeteket. Ugyanakkor nem lehet működtetni olyan alkalmazott nélkül, aki ellátja a kapcsolattartás és a public relations feladatokat.
- Az ilyen szerkezetnek nem a magas létszám, hanem a működési mód adja a hatékonyságát.
- Az adott projektek formailag nem kell feltétlenül egyfélék legyenek (a kihelyezett évfolyammal megfér a hétvégi képzés is, vagy a nyári kéthetes szeminárium). A képzési formák és a képzés tartalma (akadémikusabban: a szakok) az igények szerint- módosulhatnak, persze a vállalt keret profilon belül.

*

Egy ilyen rugalmas, a nemzetközi oktatási szerkezethez alkalmazkodni kívánó, rugalmas keretben alapvetően csak olyan pragmatikus szakok futtatása célszerű, amely alapvetően nem a klasszikus erdélyi értelmiséget termeli újra. Az olyan alkalmazott társadalomtudományi szakok párosításos képzése mutatkozik célszerűnek mint: erőforráskutatás, regionális fejlesztés, non-profit szféra menedzsmentje, szociális problémák elemzése és kezelése, médiamenedzsment, public relations. (tartalmi kérdésekről bővebben csak tényleges terv esetén érdemes beszélni). Mindez futtatható lenne akár olyan név alatt is, mint például Alkalmazott Társadalomtudományok Képzési Központja vagy más, ehhez hasonló, jól menedzselhető elnevezés.

Az applikatív szakok mellett szól az, hogy ezeken a területeken a frissen végzettek talán betörhetnének a jelenleg feltöltött intézményekbe. Egyrészt azért, mert a régi emberek ezeken a területeken nem lesznek versenyképesek, másrészt azért, mert a

következő évek ezeket a foglalkozási ágakat mindenképpen előtérbe fogják helyezni. Harmadrészt pedig arra is gondolni kell, hogy az elmúlt négy évben létrehozott, jórészt működésképtelen, kirakatjellegű nemzetiségi intézményeket várhatóan ki kell cserélni – ha csak részben is – olyan kisebb léptékű, pragmatikus feladatokat betöltő intézményekkel, amelyek gyakorlati feladatok megoldására képesek.

* * *

A modellről mondottak egyértelműen arra utalnak, hogy a létező székelyföldi oktatási szerkezet „transzformációja” csak igen kis mértékben mutatkozhat sikeresnek. Mindenekelőtt azért van ez így, mert ezeket létrehozó, működtető helyi érdekcsoportok az intézményteremtés vázolt pragmatikus útját ösztönösen ellenezni fogják.

Az átalakítás mértékéről és formájáról akkor lehetne érdemben nyilatkozni, ha a forgalmazott nemzeti szlogenek mellett tényleges elemzés tárgyát képezné az, hogy ezek a szerkezetek esetenként az intézményépítés milyen fokára jutottak el, mekkora a kiépített független intézményi struktúra, amely sajátjának és önállóknak mondható.

Amennyiben megtartásuk mellett kívánunk érvelni, akkor válaszolni kell azokra a kérdésekre, hogy miért vonult ki ezekből a szerkezetekből a Soros Alapítvány, hogyan történt a hallgatók toborzása, milyen rekrutációs politikát alkalmaztak, miként választották ki a korrepetáló tanárokat, milyen a látogatottság, milyenek a tanulási eredmények, milyen a sajátjának mondható felszereltség, mennyire alakult ki a képzési szerkezet sajátjának nevezhető személyzete, milyen erőforrások felhajtására képes a vezetőség stb., stb.

E válaszok függvényében egy új szerkezet kialakításának érvei és ellenérvei, illetve az átalakítás esélyei minden bizonnyal sokkal pontosabban megítélhetők lesznek.

(Megjegyzés:)

Egy vagy több ilyen modell beindítása a mai romániai magyar társadalomban elsősorban nem szakmai kérdés, hanem sokkal inkább az ideológiák, érdekcsoportok, helyi és központi elitek közti vetélkedés kérdése. Ehhez hasonló, közvetlen társadalmi hasznossággal bíró, pragmatikus intézményeket a létező érdekcsoportok egyetértésével nem

lehet létrehozni. A helyzet némileg hasonló a Soros Alapítvány magyarországi működésének első éveéhez. Itt és most a pragmatikus intézmények létrehozásához szintén határozott szándék, koncentrált erőforrás és „szűkkörű” konszenzus szükséges. A tartalmi és szerkezeti megoldások modellje részleges kidolgozásának csak e feltételek összeállása esetén van értelme, ezért ettől most eltekintek.

Csíksereda, 1994. szeptember–október